

Podcast: Jakso-3-Ratkaisujen tarpeessa-kestävä elvytys-FINAL

Äänitteen kesto: 46 min

Litterointimerkinnät

Haastattelija: Lumi Ketola
Vastaaja 1: Minna Halme
Vastaaja 2: Silvia Modig

Sa- Sana jää kesken
(sana) Epävarmasti kuultu jakso puheessa tai epävarmasti tunnistettu puhuja
(-) Sana, josta ei ole saatu selvää
(--) Useampia sanoja, joista ei ole saatu selvää
, . ? : Kieliopin mukainen välimerkki tai alle 10 sekunnin tauko puheessa

[musiikkia]

Silvia Modig: Tavallaan mitä paremmin ihmiset ymmärtää poliittiset päätökset, mitä paremmin ihmiset ymmärtää kaikki ne taustat, niin sitä kovempi se paine poliitikoille on, koska silloin sä et selviä enää sun jargon-vastauksilla, vaan silloin sulla on vastassa ihminen, joka sanoo, ettei toi muuten menee noin.

Minna Halme: Sitä saat mitä mittaat. Jos mittaat BKT:tä, saat BKT:tä. Jos mittaisit kestäväää kasvua, saisit kestäväää kasvua.

[musiikkia]

Lumi Ketola: Kuluneen vuosikymmenen jälkeen tuntuu, että ratkaisujen tarpeessa on sekä me että maapallo. Mä oon Lumi Ketola, aaltolainen opiskelija ja tässä podcastissa juttelen Aalto-yliopiston tutkijan ja europarlamentaarikon eli mepin kanssa. Haluan tietää, mitä päättäjien ja tutkijoiden työhuoneissa pohditaan ja miten se vaikuttaa meidän tulevaisuuteen. Tervetuloa Ratkaisujen tarpeessa – podiin.

Tän nauhoituksen aikaan olin vähän flunssassa, joten pysyin kotona ja sen takia tän jakson äänenlaatu on vähän mitä on.

[musiikkia]

Lumi Ketola: Mä tykkään rahasta. Mä tykkään myös elinkelpoisesta planeetasta. Mä en tykkää siitä, että nää kaksi pitäis laittaa tärkeysjärjestykseen. Nyt meillä on samaan aikaan ilmastonmuutos ja koronan aiheuttama notkahdus taloudessa. Miten käy, kun vastakkain on talouskasvu ja ympäristönsuojelu? Puhumassa meillä on vastuulliseen liiketoimintaan erikoistunut johtamisen professori ja Aalto-yliopiston kestävään kehityksen keskuksen johtaja Minna Halme, joka sähköpyöräilee töihin. Moi Minna.

Minna Halme: Moi.

Lumi Ketola: Ja europarlamentaarikko Silvia Modig, jonka mielestä kauniilla puheilla ei ole päätöksenteossa merkitystä, jos niille ei löydy rahoitusta. Moi Silvia.

Silvia Modig: Moikka.

Lumi Ketola: Ja ennen kuin me mennään päivän aiheeseen, on vuorossa Salamaotsikot-kierros. Eli mä luen teille kolme lehtiotsikkoa liittyen päivän aiheeseen ja teidän tehtävänä on vastata Jes! jos olette samaa mieltä ja kannatatte otsikon ajatusta, tai Pyh! jos olette sitä mieltä, että otsikon ajatus on pötyä. Ja muistakaa, että voitte käyttää ääntä ja tunnetta ihan reippaasti. Se on sellainen huudahdus. Kokeillaan kerran harjoitukseksi, eli mä sanon Jes! ja te toistatte perässä. Jes!

Minna Halme: Jes!

Silvia Modig: Jes!

Lumi Ketola: Hienoa. Ja sitten Pyh! ja te toistatte perässä Pyh!

Minna Halme: Pyh!

Silvia Modig: Pyh!

Lumi Ketola: Oikein hyvä. Mennään otsikoihin. Helsingin Sanomat kirjoittaa 26.10.2020: Paljastiko koronavirus, että ilmastonmuutoksen voi torjua talouskasvua hillitsemällä? Johtopäätös on väärä, jyrähtävät tutkijat.

Minna Halme: Pyyh, ehkä.

Silvia Modig: Varovainen pyyh.

Lumi Ketola: Hyvä. Eli asia on monimutkaisempi kuin tämä otsikko pelkästään antaa ymmärtää. Siirrytään seuraavaan otsikkoon. Financial Times kirjoittaa 15.1.2021: Euroryhmän toimitusjohtaja vaatii EU:n elvytyspaketin nopeaa käyttöönottoa.

Minna Halme: Jes.

Silvia Modig: Jes.

Lumi Ketola. Tästä samaa mieltä. Sitten viimeinen otsikko. Yle uutisoi 25.12.2020: Koronavuosi ei näytä lannistaneen suomalaisia. Usko ensi vuoteen selvästi paremmalla tasolla kuin muualla EU:ssa.

Minna Halme: Jes!

Silvia Modig: No jes! Se on tosi hienoa, jos näin on.

Lumi Ketola: Oikein hyvä. Näin positiivisiin tunnelmiin jätetään Salamaotsikot-kierros ja siirrytään itse keskusteluun.

Ennen kuin jatketaan, annan jargon-varoituksen. Seuraavassa pätkässä käytetään termejä, jotka eivät ole ehkä meille kaikille yhtä selviä kuin puhujille. Joten otetaan pätkä rautalankaa ja väännetään termit selviksi.

Euroopan unionin sisämarkkinat ovat yhteismarkkinat, joilla tavaroiden, palveluiden, pääoman ja henkilöiden vapaa liikkuminen on taattu, ja joilla kansalaiset voivat vapaasti asua, työskennellä, opiskella ja harjoittaa liiketoimintaa.

Kiertotaloudella tarkoitetaan sellaista tuotanto- ja kulutusmallia, jossa olemassa olevat materiaalit ja tuotteet hyödynnetään mahdollisimman pitkälle lainaamalla, vuokraamalla, uudelleen käyttämällä, korjaamalla, kunnostamalla ja kierrättämällä.

[musiikkia]

Lumi Ketola: Silvia, uutisissa ja nois mejän Salamakierroksen otsikoissa vilkkuu tiuhaan just tää EU:n korona-elvytyspaketti. Mikä se on ja pitäiskö mun opiskelijana olla siitä kiinnostunut?

Silvia Modig: No mä yritän hyvin lyhyesti kuvata, mitä se on. Se on siis historian suurin elvytyspaketti, mitä EU oo koskaan tehnyt. Sen kokonaissumma on 750 miljardia, mutta se on jo niin iso raha, et se ei enää sano kenellekään yhtään mitään. Se on vähän niin kuin et jos sä kiipeet korkeelle, niin sen jälkeen, kun sä oot yli 30 metrin, sä oot vaan tosi korkeella. Sit sil kymmenillä metreillä ei oo enää merkitystä ja mun mielestä näin iso summa, niille tulee sokeeks. Niit ei ymmärrä, mitä ne tarkoittaa.

Mut se on siis valtavan kokoinen paketti, jonka tarkoitus on auttaa koko Euroopan euroalueen taloutta selviämään, elpymään, normalisoitumaan tän koronakriisin jälkeen. Se on herättänyt paljon ristiriitaista keskustelua sen takia, et tässä ekaa kertaa otetaan yhteistä lainaa. Ja se ymmärrettävästi on herättänyt huolta. Ja sitten on myös esitetty kriittisiä näkemyksiä siitä, että kun se yleisin perustelu on ollu, et tää kannattaa Suomelle, koska Suomi on vientivetoisen maa ja me ollaan riippuvaisia Euroopan sisämarkkinoista, niin sisämarkkinoiden toimivuus on meille ihan keskeistä. Ja tää argumentti pitää kyllä edelleen, mutta sit voidaan katsoa sitä, et tässähän on nyt nettomaksajina just ne Suomen tärkeimmät vientimaat. Eli ne, jotka tästä eniten saa buustii talouteensa, sit ehkä ostovoimaa, niin on niitä, jonne me ei viedä niin paljon.

Mutta tätä pitää katsoa kokonaisuutena. Tästä on kyse siitä, että koko Euroopan talous toipuu. Ja silloin se on myös Suomen etu, koska me ollaan sisämarkkinoista täysin riippuvaisia. Mutta sit täs pitää myös katsoa se, että miten tätä kaikkea elvytystä ollaan tekemässä. Et täähän on sidottu Green Dealiin, eli tähän suureen vihreän talouden ohjelmaan, mikä meillä on. Ja kun mä oon nyt kattonu, mitä se Suomen kestävä kasvun ohjelma pitää sisällä, niin siinäkin puolet rahoista aiotaan sijoittaa vihreeseen siirtymään sekä digitalisaation edistämiseen. Ja näähän on hirveän hyviä tavoitteita, mitkä pitäisi tehdä joka tapauksessa. Joten pitää katsoa myös sinne sisälle, ei vain niitä pelkkiä lukuja, vaan mitä niillä ollaan tekemässä.

Elikkä jos tämä käytetään oikein, tää voi jopa vauhdittaa ilmastotyötä ja tämä voi nopeuttaa semmosta meille välttämätöntä siirtymää, kun me mennään kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa.

Lumi Ketola: Isoja rahoja, joita toivottavasti käytetään hyvin.

Silvia Modig: [naurahdus] No näin vois sanoo joo.

Lumi Ketola: Oolrait. Ja Minna, sä oot tutkinut kestäväää kehitystä edistäväää liiketoimintaa jo 90-luvulta asti. Onko sun mielestä talouskasvu ja ympäristönsuojelu mahdollinen yhtälö?

Minna Halme: No jos ajatellaan, että talouskasvuahan mitataan yleensä sillä bruttokansantuotemittarilla, niin bruttokansantuotteen kasvu ja ympäristönsuojelu ei kyllä sovi yhteen. Et on olemassa sellainen irtikytkentäunelma, et ajatellaan, että talouskasvu, eli se bruttokansantuotteen kasvu voidaan kytkeä irti negatiivisten ympäristövaikutusten kasvusta. Ja sitä on tosiaan sieltä 90-luvulta saakka kokeiltu ja yritetty, koska se, mikä on mahdollista, niin on mitä erilaisimmat tehostamiset. Eli sellaiset innovaatiot, että meidän tuotteet käyttääh vähemmän energiaa tai käyttääh vähemmän materiaalia ja nyt meillä on tämä kiertotalouden suunta on vahva. Ja tätä sit tämmösellä sanoisko mikrotasolla tapahtuvaa tehostamista tapahtuu paljon.

Mutta koko ajan sieltä 90-luvun alkupuolelta saakka, kun tää idea täst tämmösestä ekotehoistamisesta on ollu olemassa, niin ympäristöhaitta on ja ympäristön käyttö on lisääntyny. Jätteiden määrä on lisääntynyt ja samaten on lisääntynyt luonnonresurssien käyttö siinä määrin, et me ollaan nyt täs hälyttävässä tilanteessa, missä ollaan. Ja ei ole näköpiirissä sitä, että bruttokansantuotteella mitattava talouskasvu olis mahdollista siten, et me säilytetään planeetta elinkelpoisena. Mut sit samaan aikaan kun mä sanon tämän, niin on hirveän tärkeää tajuta, että se bruttokansantuotteen kasvu ei varsinkaan tämmösis meidän kaltaisissa kehittyneissä maissa tarkoita sitä, et oltais jotenkin heikentämässä olennaisesti ihmisten aitoa hyvinvointia jos se bruttokansantuote ei koko aikaa kasva.

Et se ongelma on mun mielestä enemmän just siinä, että on niin, miten sen nyt sanois, se on melkein niin kuin 1500 – 1600 -uvulla niin kuin piti uskoo Jumalaan, niin nyt me uskotaan, et se hyvinvointi lähtee siitä bruttokansantuotteen kasvusta. Mutta hyvinvoinnin tasainen jakautuminen voidaan järjestellä muilla tavoilla kuin sillä bruttokansantuotteen kasvulla.

Mut sit yksinkertainen vastaus, tiivistän vielä, että ei saada samaan yhtälöön mahtumaan bruttokansantuotteen jatkuvaa kasvua ja sitten sitä luonnon, planeetan säilymistä.

Silvia Modig: Jos mä jatkan tosta. Mä ite puhun aina kestävästä talouskasvusta. Ja sillä mä tarkotan sitä, että se on se talouskasvu, mikä pystytään toteuttamaan maapallon kantokyvyn rajoissa eli ympäristöä ja ilmastoa kunnioittaen. Ja silloin siinä on tietyt rajat. Se ei voi vain kasvaa tästä ikuisuuteen, vaan sillä on tietyt rajansa. Ja toi, mitä Minna sano kyllä resonoi mussa vahvasti. Mut sit mä kyllä muistutan siitä, että kyllä sitä taloutta voidaan, et sillähän on tosi iso ero, että haetaanks me talouskasvu esimerkiksi tuottamalla jotain, käyttämällä uusia

neitseellisiä raaka-aineita, vai tuotetaankas me jotain, mistä me saadaan talouskasvua esimerkiksi kiertotalouden ehdoilla, käyttää sitä samaa materiaalia uudestaan ja uudestaan. Ja tämä on se iso siirtymä, mihin meidän pitää mennä. Mutta se pitäisi mennä niin päin, että ensin katsotaan, mitkä ne rajat on ja sit katotaan, miten niitten sisällä voi toimia. Koska tähän astihan meidän talouskasvu ei ole kunnioittanut maapallon kantokyvyn rajoja ja sen takia me ollaan tämmöisissä ongelmissa, kun me nyt ollaan.

Minna Halme: Mä tartun heti tähän Silvian käyttämään kestävä kasvu –termiin, joka on mun mielestä terminä tosi hyvä, mutta sitten kun siitä puhutaan, niin pitäis ehdottomasti myös mitata sitä kestävää kasvua. Ja bruttokansantuote ei mittaa sitä. Se mittaa oikeastaan vaan, jos nyt ihan yksinkertaistaa, niin tuotannon määrää. Ja sit se kestävä kasvu pitäis olla sellainen, tai onkin olemassa jo semmosia mittareita, esimerkiksi semmonen Genuine Progress Indicator, jota muun muassa Ranskassa pidetään ja Suomessakin valtioneuvoston kanslia on sitä aika monia vuosia jo laskeskellut. Ja se on se, että katsotaan samanaikaisesti, kun katsotaan sitä bruttokansantuotteen kasvua, niin tarkastellaan hyvinvointivaikutuksia ja sit tarkastellaan niitä ympäristövaikutuksia.

Et sit ku sanotaan se kestävä kasvu, niin sit oikeasti pitää mennä siihen, että sitä kestävää kasvua mitataan, eikä vaan niin, että sitä bruttokansantuotetta edelleen yksisilmäisesti mitataan. Ja tää olis mun mielestä myös itse asiassa poliitikoille suuri helpotus. Koska nyt se ongelma on just se, että sit aina näyttää siltä, että viime kädessä sitä itse kulloisenkin hallituksen onnistumista mitataan aina sillä, että kuinka paljon bruttokansantuote kasvaa.

Mut jos mitattaisiin sillä, että kuinka paljon kasvoi tämä Genuine Progress Indicator, eli tämmönen aidon edistyksen kasvu, eli hyvinvoinnin, ympäristövaikutusten ja sit sen bruttokansantuotteen kasvu, eli tämä yhdistetty mittaaminen olis tarpeen, et me todella saadaan se kestävä kasvu haltuun.

Lumi Ketola: Mitä sitten tuolla EU:n puolella Silvia, miten me voidaan kirittää meidän eurooppalaista talouskasvua niin, että meidän ilmastotavoitteet ei jää takalalle?

Silvia Modig: No EU:han tekee tällä hetkellä ilmaston eteen enemmän kuin koskaan. Mutta se ei tarkoita, että tehtäis vieläkään riittävästi. Nyt meidän onnemme tässä on, että kansalaiset, äänestäjät tekivät viime vaaleista ilmastovaalit. Ja se on nyt näkynyt kaikessa aina komission työohjelmaa myöten. Eli meillä on tää valtava paketti, mitä kutsutaan Green Dealiksi, joka pitää sisällensä monia eri lainsäädäntökokonaisuuksia, strategioita, ohjelmia, tiekarttoja. Ja se on se iso paketti, jolla meidän on tarkoitus olla hiilineutraaleja 2050, mikä on se, mihin on pystytty poliittisesti pääsemään. Henkilökohtaisesti olisin halunnut sen olevan 2040, mutta politiikassa ei koskaan saa yksinään asioita päätettyä. Tämä oli se poliittinen realiteetti. Ja sen Green Dealin mun mielestä kaikkein tärkein laki on ilmastolaki, joka nyt trilogissa.

Eli parlamentti, neuvosto ja komissio neuvottelevat nyt, koska meidän näkemyksemme siitä ovat erilaisia, niin me neuvottelemme nyt, kunnes löytyy semmonen näkemys, joka sopii kaikille. Ja se ilmastolaki on sit se, mikä kirjaa ja laiksi sen tavoitteen olla hiilineutraali. Ja se tulee asettamaan ne puitteet sille, että mimmosta se talouskasvu voi olla, mitkä on ne luonnon ja planeetan, ympäristön

ja ilmaston asettamat reunaehdot meidän toiminnalle. Ja se tulee myös osaltaan, kunhan siihen nyt vaan saadaan ne välitavoitteet päästövähennyksistä myös riittävän kunnianhimoiselle tasolle, niin se tulee sitten osaltaan vauhdittamaan kaikkea, varmistamaan sen, että investoinnit suuntautuu oikein, että panostetaan innovaatioihin, että nämä päästövähennysluvut ja vuodet on yleensä se, mistä eniten puhutaan kun puhutaan ilmastopolitiikassa.

Ja ehkä unohdetaan siinä, et niitten tärkein funktio on kuitenkin luoda sitä toimintaympäristöistä kuvaa tulevaisuudesta, et hei, et vuonna 2030 parlamentin tahto on, et päästövähennystavoite on 60 % ja silloin valtiot, yritykset, kaikki toimijat tietää, et tää on se, mikä meille asetetaan nyt tavoitteeksi ja rajaksi ja siihen on päästävä. Ja siten se nopeuttaa ja tukee kaikkea sitä toimintaa, että me mennään kohti sitä samaa suuntaa.

Ja se kun puhuttiin aikaisemmin tuota, et mitä on kestävä kasvu ja miten se mitattas noista indekseistä ja noista BKT:sta kyl samaa mieltä, et tarvittas BK:n rinnalle juuri tällöinen GPI-tyyppinen indeksi. Mut sitten esimerkiksi ihan ilmastolailla me pystytään asettamaan niitä rajoja, että yksi iso vääntö me tullaan käymään siitä, et mitä kirjataan hiilibudjetista. Eli lähtisimmekö sitä kautta liikenteelle, et määritellä, et tässä on se määrä hiiltä, mikä enää voidaan päästää ja sen sisällä meidän on toimittava.

Mut se ilmastolaki kokonaisuudessaan, se, mitä on nyt jo saatu neuvoteltua on se, että se kyllä toistaa sitä, että meidän toimintamme on oltava linjassa Pariisin sopimuksen kanssa. Ja sehän on se iso kansainvälinen sopimus, mikä on se kaikkein tärkein. Ja jos me siinä pysytään, me jotenkin ollaan oikealla kasvulla. Sen takia mä ajattelen, että elvytyspaketti on tärkeä juuri sen takia, että se on sidottu sen Green Dealin tavoitteisiin. Eli sillä ei pitäisi pystyä tukemaan mitään fossiili-investointeja. Sillä pitäisi tukea siis semmosia asioita, jotka ovat kestäväällä pohjalla, climate proofed, niinku me tavataan sanoa. Eli et voidaan olla varmoja, että välillisetkin vaikutukset on ilmaston kannalta positiivisia. Eli kyl se lähtee tosi pitkälle näiden kautta.

Ja kyllä se nyt nähdään, jos katsoo Suomen elinkeinoelämää, niin joitain vuosia sitten, kun puhu näistä ilmastotavoitteista ja niitten vaatimista teoista, niin elinkeinoelämän puolelta törmäs vähän semmoseen asenteeseen, et voi voi, ituhippi, et sä et tajua bisneksestä mitään ja toi on täysin mahotonta. Mut nyt se on täysin muuttunut. Nyt meidän elinkeinoelämä ainakin Suomessa mun kokemuksen mukaan hyvin laajasti ymmärtää sen, että tulevaisuuden voittajia on ne, jotka nyt on etukenossa ilmastotyön kanssa, jotka nyt pystyy muuttamaan liiketoimintamallejansa ja tuotteitansa ja tuotantotapojansa ilmaston kannalta kestävään suuntaan. Ne on ne tulevaisuuden voittajat, koska kaikki sääntely-ympäristö tulee muuttumaan vaan tiukemmaks ja tiukemmaks tulevina vuosina, jolloin saastuttaja maksaa enemmän, se ei oo enää kannattavaa.

Et tässä kohtaahan kapitalistin ahneus toimii vasemmistolaisen ilmastopolitiikon hyväksi, koska pääomat aika vikkellästi siirtyy sinne, missä sitä voittoa on saatavilla. Ja jos me pystytään asettaa semmonen sääntelykehikko, et sitä voittoa ei saa saastuttamalla vaan sitä saa vastuullisilla teoilla, niin silloin kyllä aika notkeasti esimerkiksi yritystoimijat siirtyy sinne puolelle.

[musiikkia]

Lumi Ketola: Eli EU:lla on Green Deal ja sitten on tuo ilmastolaki. Ja onko se ilmastolaki niin, että kun EU tekee ilmastolain, niin sitten vielä kukin EU-maa tekee tekee sen omaksi maan laikseen?

Silvia Modig: Ei sinänsä tee siitä itsessään lakia, mutta se pitää ne tavoitteet, mitkä se asettaa se laki. Ne sen pitää sisällyttää sit omiin tavoitteisiinsa.

Lumi Ketola: Lisää tästä yritysten roolista. EU:n tavoite on tosiaan olla hiilineutraali vuoteen 2050 mennessä. Mitä mieltä te ootte siitä, miten yritykset, onks ne tarpeeks mukana tässä ja saako ne aikaan konkreettisia tekoja hiilidioksidipäästöjen vähentämiseksi mahdollisesti nopeammin kuin päätöksentekijät niitä sparraa? Vai onks se vaan markkinointipuhetta?

Minna Halme: Jos mä otan tästä ekaks, niin yritykset pystyy toimimaan hyvin nopeasti, erityisesti jotkut yritykset. On hyvä nähdä, että ei ole olemassa mitään semmosta yhtä yritysmonoliittia, et siel on hyvin monenlaisia toimijoita. Ja ne, joilla on sekä innovointikyvykkyyttä että sitten sitä johdon ja hallituksensa ja sijoittajiensa tukea siihen, et toimitaan nopeasti, ne pystyy saamaan loistavia tuloksia aikaseks varsin nopeasti.

Sit meillä on semmosii peräpään yrityksiä, jotka sitä eivät tee ja ne pitää paljon vähemmän tietenkin sit melua itsestään, mutta vaikuttaa varsin paljon esimerkiksi etujärjestöjensä kautta, mikä on semmonen vähän hankala mekanismi. Ja mun mielestä politiikkaa ja poliitikkojen asettamia tavoitteita ja sit toisaalta tällasii porkkanoita, kannustimia, mitä esimerkiks tää Green Deal on, niin tarvitaan ihan ehdottomasti. Että se ajatus, et yritykset ihan vaan muuten vaan liikkuisi, niin se ei ole realistista.

Ja toki kuluttajat ja markkinat ohjaa jonkin verran, mutta tarvitaan myös sitä politiikkaohjausta. Ja mun mielestä on turha tehdä semmoista kahtiajakoa, et on joku tämmönen hidas politiikka ja hitaat päätöksentekijät ja sit on ne superyritykset, jotka liikkuu nopeasti ja blaa blaa. Vaan se on semmonen yksi yhteissysteemi, jossa vaikutetaan puolin ja toisin. Että poliitikkojen tärkeä tehtävä on rakentaa se kannustinympäristö sellaiseks, et ne innovatiiviset yritykset, jotka haluaa ja kykenee muuttumaan ja tuottamaan niit ilmastomyömyötäisiä innovaatioita ja tuottamaan kiertotalouden ratkaisuja ja niin edespäin, että se pelikenttä on niille mahdollisimman hyvä. Ja sit taas tehdä se pelikenttä vaikeemmaks niille, jotka on niitä peränpitäjiä.

Ja sitten ihan saman sanon meistä itsestämme sekä kuluttajina että äänestäjinä, et meidän tehtävä on myös osallistua tähän samaan isoon kuvaan. Et ei kannata odottaa, et ilman markkinakannustimia tai ilman lainsäädännön ja muun tyyppisii julkisen sektorin puolelta tuleva kannustimia, niin yritykset liikkuis kylliks nopeesti, siis kun puhutaan siitä koko yritysmaasta, eikä niistä muutamista, jotka on siel ihan innovatiivises kärjessä.

Silvia Modig: Joo, tohon on helppo yhtyä. Ja siis musta vastakkain asettelua ei kannata rakentaa, mut kyllä yritykset halutessaan voi olla tosi notkeita ja nopeita tekemään muutoksia. Nopeampia kuin mitä demokraattinen päätöksentekoprosessi välillä on. Mut se on se on just, että yrityksiä on niin erilaisia ja eri aloillahan tämä tilanne on ihan toinen. Et semmoset alat, jotka on kiinni kiertotaloudessa tai lähellä

sitä tai toimii sen ehdoilla, niin niillähän se on aivan toinen tilanne kuin sitten jollain perinteisellä energiasektorilla.

Mut et kyl mun täytyy sanoa, et tääl EU:ssa niin tää europarlamentaarikon näkökulmasta lobbaus on täällä jotain aivan käsittämätöntä verrattuna Suomen eduskuntaan ja nää on varsinkin nää isot tietyt etujärjestöt, jotka sitä meteliä pitää päällä. Et ehkä jotain kertoo tietyn maataloussektorin yrityksistä vielä kynsin ja hampain vastustaa kaikkee on se, et kun äänestettiin maataloustukiudistuksesta parlamentissa, niin siellä oli jopa esitys siitä, että sana kasvishampurilainen pitää kieltää kokonaan, koska se on niin kuluttajaa harhaan johtava, et kuluttaja ei tiedä ostaessaan kasvishampurilaisen, et saako hän lihaa vai kasvista. Eli se on siis, et kun me mietitään, et se on esimerkiksi semmonen positiivinen tapa, siis ruualla on valtavat ilmastopäästöt. Se, et jos ihmiset siirtyis kasvispainotteisempaan ruokaan, sillä olisi tosi paljon merkitystä. Ja sit tällaisilla esityksillä halutaan estää niitä just innovatiivisia ja notkeita firmoja, jotka haluaa lähteä siihen mukaan ja haluaa tuottaa niitä hyviä kasvituotteita, joita kuluttaja sit haluaisi ostaa. Niin tällä yritetään vaikeuttaa ja estää heidän toimintaansa.

Ja must tämmöset etujärjestöt, jotka tälläsii ajaa, niin ei kyl oikeasti aja edes alansa etua, koska ne kattoo niin taaksepäin kun niitten pitäis kattoo siihen tulevaisuuteen, et mikä sen alan todellisuus on 20 vuoden kuluttua ja yrittää saada sellaista sääntely-ympäristöä, sellasia tukia, jotka auttas heitä pääsemään siihen. Että se, et vaan kynsin ja hampain vastustaa muutosta, niin johtaa siihen, et lopulta sä oot häviöjä.

Lumi Ketola: Onpas jännittävää insightia politiikan maailmaan. Minna, sä kirjoitit viime vuoden lopulla Hesarin vieraskynätekstin otsikolla Suomalaisten kasvava eriarvoisuus heikentää talouskasvua. Kiinnostaa, et miten taloutta ja ilmastoa suojellaan ihmisten kannalta reilusti ja oikeudenmukaisesti niin, et me pidetään huolta niistä heikoimmista?

Minna Halme: Mun mielestä ihan joka kohdassa silloin kun tehdään uutta lainsäädäntöä ja uusii kannustimia, niin pitää katsoo niitä oikeudenmukaisuusvaikutuksia myös. Ja siitä kyllä puhutaan ja jonkin verran sitä toki katsotaankin. Mutta sit on tavallaan problemaattisia esimerkiksi nyt tällaset just niinkun koronakriisin kaltaiset tilanteet tai 10 vuotta sitten ollut talouskriisitilanne, jossa ne suurimmat kärsijät on yleensä vähävaraiset ihmiset.

Tällaisissa kriisitilanteissa on paljon sellasia mekanismeja, joita kautta varallisuutta itse asiassa siirtyy enenevästi niille, joilla sitä jo ennestään on. Ja tää on mun mielestä jollain tavalla hyvin huolestuttava asia, et me Suomessa nähtiin tän suurimmat vaikutukset, kun 90-luvun ihan alussa oli sellainen iso lama, joka tuotti Suomessa semmosen sanoisko, miten se nyt sanois, semmosen vähän niinku vaurausrepeämän. Et niiden, joiden tulotasot on korkeimmat, niin pomppas selvästi enemmän ylöspäin kuin vähävaraisten.

Ja jos me katotaan tätä maailmanlaajuisesti, niin joka ikises tämmöses kriisissä, niin se koko ajan meneillään oleva vaurauden kertyminen eniten niille, joilla sitä jo ennestään on paljon, niin on tapahtunu. Ja nyt et mitä tapahtuu tässä koronan kohdassa, niin on mun mielestä nyt sellainen iso asia, johon pitäs yltää enemmän kuin puhumaan siitä. Ja tunnen sen edessä sanoisko tämmösenä

yliopistoprofessorina suurta voimattomuutta, kun tätä asiaa toistellaan. Mutta sit se, että miten siihen käydään käsiksi, niin on niin epäselvää.

Silvia Modig: Joo. Se, miten tämä tehdään sosiaalisesti oikeudenmukaisesti, on todella tärkeä kysymys ja todella vaikea kysymys. EU:n tasollahan tässä Green Dealissa yhtenä osana on oikeudenmukaisen siirtymän rahasto, mikä on tarkoitettu, et sit aluetasolla pystytään tukemaan niitä alueita, joille tää siirtymä on suurempi ja vaikeampi kuin joillekin toisille. Elikkä esimerkiks semmosilla alueilla, missä tosi moni saa toimeentulonsa hiilestä, voidaan tukea uudelleenouluttautumista, voidaan tukea yritysten liiketoiminnan kehittämistä kestävämpään suuntaan, voidaan tukea esimerkiksi sosiaalisen asuntotuotannon energiajärjestelmien muuttamista. Siis monia tämmösiä. Elikkä se pitää olla kaikessa mukana ja se osuu eri ryhmiin niin eri tavalla se siirtymä.

Ja siin on, no en mä kääntäny takkiini, mutta mä olin aiemmin hirveän ehdoton näis mun ilmastokannoissa. Mä aattelin, et parasta on vaan saada mahdollisimman tiukkoja päätöksiä aikaan ja pakottaa se muutos tapahtumaan. Mut nyt mä oon alkanu ajattelee enemmän ja enemmän, et se tärkein, mitä mun pitäis poliitikkonakin osata tehdä, on tunnistaa ne kohdat, jotka, koska kansalaiset ja ihmiset pitää myös saada hyväksymään, luottamaan ja hyväksymään ne ratkaisut, mitä tehdään, koska muuten ne ei leviä. Muuten niitä vastustetaan tai muuten se toimi. Et miten löytää niitä keinoja, jotka ihmiset pystyy hyväksymään ja kokemaan, et joo, tää on hyvän kuulonen keino tähän tilanteeseen ja tää on mulle jees. Koska on se myös se tosiasia, et poliitikko tarvitsee ihmisten hyväksynnän tekemisilleen, muuten se ei ole kauhean pitkää poliitikko. Niin yrittää myös löytää niitä, koska niit win-win-juttuja on myös tosi tosi paljon.

Mut sit se iso kuva on se, et tää siirtymä, tää tulee tarkoittaa sitä, että tiettyjä vanhan järjestelmän työpaikkoja häviää, mutta uusia syntyy tilalle ja varmasti pitkällä juoksulla vielä enemmän. Mut se ei poista sen yksilön kokemusta, jonka työpaikka se on, mikä meni. Häntä ei paljoa lohduta se, että 10 vuoden kuluttua tällä alalla on kaksinkertainen määrä työpaikkoja, jos se oma duuni ja siten oma toimeentulo ja siten oma turva tulevaisuudesta meni. Niin se pitää pystyä miettii sen yksilön kautta.

Ja tämä onkin tosi tosi haasteellista. Koska jos miettii pelkästään meit Suomessa, niin Suomen eri alueet on tosi erilaisia. Sä asut Helsingin kantakaupungin alueella, niin sä et välttämättä tarvitse autoa, sä voit joukkoliikenteellä liikkua. Toisissa paikoissa Suomea auto välttämätön. Miten me silloin esimerkiks mimmosilla poliittisilla päätöksillä me silloin autoilua saadaan vähäpäästöisemmäks? Niinku mun äidin mies sano hyvin, että hän ottas mielellään sähköauton. Ihan minä hetkenä hyvänsä hän vaihtas sähköautoon, mut ei hänellä oo varaa. Eli mitkä on sit niitä keinoja, millä me oikeasti pystytään niin, et se on oikeudenmukaista, sosiaalisesti oikeudenmukaista, alueellisesti oikeudenmukaista, pystytään sit tukemaan et oikeasti niit päästöjä saadaan alaspäin, niin tämä on todella vaikea.

Mut tää on tavallaan semmoinen vaikutusten arviointi, mikä pitäis tehdä jokaisen päätöksen kohdalla. Miten tämä vaikuttaa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja tunnistaa sieltä ne ryhmät ja ihmiset, johon se sitten tietty päätös osuu paljon voimakkaammin kuin johonkin toiseen.

Lumi Ketola: Olen vakuuttunut tästä. Mäkin olen just miettinyt sitä, miten itse olisi valmis tekemään tosi radikaaleja asioita, mut se ei oo niin mustavalkoista. Minna, sä oot tutkinut liiketoiminnan innovaatioita, joiden avulla voidaan vähentää köyhyyttä maailmassa. Ja korona vaikuttaa pahiten sellasiin maihin, jotka on muutenkin taloudellisesti ja sosiaalisesti hauraimmillaan. Minkälaisia kestäviä palveluita ja ratkaisuja tarvitaan just nyt, kun ollaan tässä valmiiksi jo huolestuttavan maailmantilanteen lisäksi koronan käsissä oltu vuoden jo?

Minna Halme: Jos ajatellaan näitä köyhyyttä vähentäviä innovaatioita ja mitkä ne on ne asiat, mistä ihmiset kärsii, kun ne kärsii köyhyydestä, niin globaalisti katsoen, eli nyt mä en just puhu täs niinku Suomesta esimerkiks niinkään, niin puhtaan veden puute, energian puute, puutteellinen sanitaatio, joka johtaa sairauksiin, heikot asumisolosuhteet, hyvin monet semmoset perusasiat on se, minä se köyhyys näyttäytyy siellä elämässä. Et esimerkiks et naiset ja tytöt on kiinni jossakin vedenhaussa tai että vauvoja kuolee likasen, saastuneen veden aiheuttamiin ripuleihin, niin tällaisia asioita voitais hyvin monenlaisilla teknologia-, tuote- tai tuotepalveluinnovaatioilla ratkasta. Paljon hyviä esimerkkejä onkin tämän tekemisestä ja sitä voi toki tehdä paikalliset yritykset tai sitä voi tehdä, siis tarkoitan paikalliset vaikka Intiassa intialaiset tai niin edespäin, mutta sit myös meidän yritykset vois tehdä hyvin paljon erilaisia esimerkiks mikro- ja pico-aurinkoenergiaratkaisuja tai sitten mitä erilaisimpia puhtaan veden ratkaisuja noissa osissa maailmaa, jotka on niitä kaikkein eniten kärsiviä.

Ja jos mä nyt tuon vaik tähän koronayhteyteen tämän asian, niin puhdas vesi ja se, että ihminen voi pestä, pitää huolta hygieniastaan, niin sehän on täs koronan yhteydessä ihan olennaista. Niihin mun mielestä esimerkiks sellaiset rahoitukset, jotka ohjaavat puhtaan veden ja sanitaation innovaatioiden ratkaisujen kaupallistumiseen vähävaraisilla markkinoilla, tarkoitan vaikka Afrikkaa EU:n Afrikka-ohjelman osana taikka sitten voi toki olla Intia tai Latalalainen Amerikka ihan yhtä hyvin ympäristöjä näille kyseisille innovaatioille.

Et siinä mielessä mä en tätä, tämä korona toki vaikuttaa koko ajan, mut se vaan eskaloi niitä ongelmia, mitä ihmisillä, jotka elää köyhyydessä on ollut jo ennestään. Ja siinä mielessä noita ympäristöjä mä pidän juuri niinä, joissa yritysten innovaatioilla, sellasilla, jotka samanaikaisesti pureutuu siihen köyhyyskysymykseen kun tuottaa jotain uutta ympäristömyötävästä ratkaisua, esimerkiks just niinku aurinkoenergia on hyvä esimerkki tai sit sellaset hiilidioksidipäästöttömät vedenpuhdistusteknologiat, joita me ollaan esimerkiks just Aallossa tutkittu ja sit tehty sellasia monitieteellisiä käytännön interventioita, eli siis kokeiluja myös sit siellä köyhillä markkinoilla, ni tällaisia vaan runsaasti lisää. Se olisi yks semmonen hyvä tapa, millä sieltä yritysmaailmasta katsoen ja elinkeinoelämä voi tehdä sellaisilla alueilla, jossa köyhyys on aivan sanoisko massojen todellisuutta.

Ja samanaikaisesti sit tällaisilla ratkaisuilla olis se hyvä puoli, että ne tekevät ihmisten elämää paremmaksi siellä, missä he elävät. Et sit me tavallaan epäsuorasti voitais puuttua tähän siirtolaiskysymykseen, joka nyt johtuu hyvin pitkälti siitä, että ilmastonmuutoksen suoraan tai välillisesti aiheuttamat monet ongelmat on tehneet alueita elinkelvottomiksi, joka sit näyttäytyy esimerkiksi erityyppisinä väestöryhmien keskinäisinä sanoisiko kiistoina tai äärimmillään sit semmosina maan sisäisinä sotina esimerkiksi.

[musiikkia]

Silvia Modig: Must toi kaikki, mitä Minna sano, kuulostaa todella hyvältä ja kannatan samaa. Ja sit samaan aikaan siinä pitäis pitää huolta tyttöjen ja naisten asemasta. Et jos mietitään, et mikä on se keino pois köyhyydestä, niin se on koulutus. Ja monissa maissa, esimerkiksi Afrikan maissa, niin tytöillä suurin syy opiskeluiden kesken jäämiseen on raskaaksi tuleminen teininä hyvin nuorena. Niin se, että pidettäs huolta tyttöjen ja naisten asemasta niin, että tytöt pääsee myös kouluun ja silloin meillä on lopulta myös koulutettuja naisia, niin siten he pystyvät parhaiten myös sitä omaa tilannettansa auttamaan. Ja siten myös syntyy semmost yhteiskunnallista kehitystä, joka tukee sit sitä niitten yhteiskuntien tasapainoa.

Koska onhan se nyt ihan absurdia, et jos naiset ei oo mukana tuottamassa tätä kaikkea, niin siinä jää puolet potentiaalista käyttämättä. Koska monissa maissa myös se on sitten ne kaikki konfliktit heijastuu epävakaiseen hallintoon tai kaoottiseen hallintoon tai hallintoa lainkaan -tilanteeseen. Jolloin eihän kukaan pysty semmosessa ympäristössä rakentamaan itsellensä pitkäjänteisesti parempaa tulevaisuutta ja parempaa huomista.

Minna Halme: Hei Silvia, kiitos kun toit ton naiset-jutun tähän. Mä lisään siihen vielä sellaisen, että tän naisten koulutuksen lisäksi on valtavan tärkeätä se, et naisille tarjotaan työpaikkoja. Koska silloin perheet ovat paljon halukkaampia pistämään ne tytöt kouluun, kun nähdään, että tämä on ikään kuin tuottava investointi. Et tuo, mitä mä sanoin tästä vesi ja sanitaatio, energia ja niin edespäin asumisen innovaatiot, niin se, että jos esimerkiksi naisia palkataan niihin mikroyrittäjinä tai ihan työntekijöinä, niin sä saat yleensä paremman työntekijän siihen hommaan, mutta silloin sä autat sitä naista saamaan myös niitä tuloja. Eli et sille koulutukselle tulee käyttöä.

Ja tää on se, mistä mä haluaisin enemmän nähdä puhetta, kun tämä koulutuspuhe on ainakin meillä Suomessa jo aika tuttu ja mun mielestä ihan maailmanlaajuisestikin menee jo aika lailla paukkuja, et tyttöjä koulutetaan. Mut se, et myös et naisia palkataan töihin, ni se on ihan olennainen osa just tätä kehityskuviota.

Lumi Ketola: Sitten meillä on seuraavaksi yksi kuulijakysymys. Onko poliitikkojen ja yritysten suuntaan tarpeeksi painetta edistää tätä ympäristöystävällisyyttä?

Silvia Modig: Onko tarpeeks painetta? No on kyllä mun mielestä. Jos mä mietin omaa kokemustani nyt sinä aikana ku mä oon ollut politiikassa, niin mun mielestä joka vaali vaalilta se on kovempi se paine ja vaatimus kansalaisilta, et nyt pitää tehdä. Mut samaan aikaan esimerkiksi täällä europarlamentissa, niin tää tiettyjen etujärjestöjen lobbaus on niin vahvaa ja pelottelu niin kovaa, että se myös jarruttaa tiettyä kehitystä. Et kyl sitä painetta mun mielestä on, mut sitten on se osa, on ne alat joissa, joissa se vielä näyttää olevan vaikea hyväksyä, että tulevaisuus on hiilineutraali. Niin niille pitää vaan pystyä silloin laittamaan se sääntely-ympäristö ja se kehikko, missä toimia semmoseks, että vaikka se ei omasta tahdosta lähtis, niin nähdään, että ei ole kannattavaa tehdä muuta kuin hiilineutraalia tulevaisuutta.

Eli on ja ei. Mut kyl mä sit huomaan, että kyllä esimerkiksi mä saan europarlamentaarikkona hirveän paljon vähemmän palautetta suoraan ihmisiltä

kuin mitä mä sain kansanedustajana. Et kyl selvästi nää EU-asiat on myös hirveen kaukasia ihmisille ja ehkä joskus vaikeasti hahmotettavia, ehkä tylsän olosia, jotenkin semmosii, et miten toi kaukainen asia nyt suoraan mun arkeen konkreettisesti vaikuttaa. Koska tavallaan mitä paremmin ihmiset ymmärtää poliittiset päätökset, mitä paremmin ihmiset ymmärtää kaikki ne taustat, niin sitä kovempi se paine poliitikoille on, koska silloin sä et selviä enää sun jargon-vastauksilla. Vaan silloin sulla on vastassa ihminen, joka sanoo, et ei toi muuten mene noin. Et mä tiedän tän asian ja mä haluan, että tää on minun tahtoni kansalaisena tai äänestäjänä. Et sitä mä kans oon yrittänyt omassa työssäni täällä, et osais jotenkin omassa tiedotustoiminnassaan myös ottaa huomioon sen, että miten tästä saisi ihmisille jotenkin helpommin lähestyttävämpää ja tutumpaa, et tää tuntus omalta, jotta helpommin vaadittas.

Minna Halme: Joo, paljolti samaa mieltä Silvian kanssa ja mä tartun tässä yhteen asiaan ja se on just nämä näkymättömät joidenkin teollisuudenalojen etujärjestöt. Niitä pitäisi tehdä, jos mä johonkin toivon, et aktivismi tarttuis seuraavaksi, niin tehdä niitä näkyväksi. Koska ne jotenkin tykkää pelata siellä kulisseeissa silloin, kun on kysymys tästä saavutettujen ei-ilmastomyötäisten eikä muuten ympäristömyötäisten etujen puolustamisesta. Ja ne voi olla niin valtava jarru ja niillä on itse asiassa poliitikkoihin suuri vaikutus. Ja näiden näkyväksi tekeminen, ni vitsi kun aktivistit vähän tarttuis siihen vahvemmin. Et siin on sit et mihin sen aktivismin kohdistaa. Että jos, en minä tiedä, tuhannet aktivistit käy jonkun poliitikon kimppuun. Mut jos sen kimpussa on samaan aikaan hyvin vaikutusvaltainen etujärjestö, niin se on vähän niin, et ses vaikutusvaltaisen etujärjestön kanta on kyllä vaarassa voittaa. Niin tää on mun mielestä sellainen, et tässä näkyväksi tekeminen olis tosi tosi tosi iso juttu.

Lumi Ketola: Vielä ennen kuin lopetetaan, niin mua kiinnostaa tietää teilt molemmilta ihan henkilökohtaisesti et jos te voisitte yhden esteen raivata pois kestävän talouskasvun tieltä, niin mikä se olisi?

Minna Halme: Mä voin sanoa tälleen tästä tutkijanäkökulmasta, että mä todella ,toivosin et se kestävän kasvun mittari otettaisiin käyttöön. Koska niin kauan kun se lepää sen päällä, että se on se bruttokansantuote ja sit korulauseita sen ympärillä, niin homma ei etene sitä vauhtia kun pitäis. Ja siinä vaiheessa kun me ruvetaan oikeasti mittaamaan kestävää kasvua siten, et sillä kestävyydellä on myös jotakin, jota mitataan, et se ei oo pelkästään se BKT, ni me ollaan menossa harppauksen eteenpäin. Sitä saat mitä mittaat. Jos mittaat BKT:ta, saat BKT:ta. Jos mittaisit kestävää kasvua, saisit kestävää kasvua.

Silvia Modig: No mut mahtavaa, Minna hoiti nyt tän alta pois. Eli nyt me ollaan päästy kestävämpään mittariin kuin BKT. Niin mä sit otan taas semmosen energiasopimuksen kun ECT, eli Energy Charter Treaty, kansainvälinen energiasopimus, joka mun mielestä pitäis räjäyttää ja kirjottaa uusiks. Se on siis 90-luvulla tehty sopimus, jossa on yli 50 maata, kaikki EU-maat mukana. Yksinkertaisimmillaan se pitää mukanansa semmosen investointisuojaan, semmosen välimiesoikeusmenettelyn, joka käytännössä kärjistetysti antaa yrityksille mahdollisuuden haastaa valtiot oikeuteen, jos ne esimerkiksi tekevät poliittisia päätöksiä, jotka mahdollisesti pienentävät näitten energiayritysten voittoja.

Eliikkä meillä muun muassa Suomen Fortum uhkailee tällä hetkellä Hollantia siitä, että kun Hollanti teki päätöksen kieltää kivihiihi olikse nyt vuoteen 35 mennessä

ja tämä tulee pienentämään Fortumin voittoja, koska Fortum on mennyt ostamaan yhden maailman saastuttavimmista energiayhtiöistä Uniperin. Ja tää on musta aivan päätöntä. Että tää pitäisi räjäyttää tämä sopimus nyt siten, että ainakin nämä energiamuodot pitäis erotella toisistaan. Et ei voi olla niin, et jos valtiot nyt tekee niit päätöksii, mitkä niitten on välttämätöntä tehdä, et päästään irti kivihielestä, joka on ehkä pahimpia ongelmia meidän energiapaletissa tällä hetkellä, niin ne ei voi tehdä niitä päätöksiä, koska ne joutuu pelkään, et ne joutuu pitkään aikaavievään oikeusprosessiin, jonka päässä voi olla miljoonakorvaukset heille tai miljardikorvaukset, korvausvaatimukset heiltä sen takia, että he on esimerkiksi päättänyt kieltää kivihiehlen, joka on päätös, joka tullaan joutumaan tekemään aika monissa maissa aika pian, jotta hiilineutraaliuteen päästään joku päivä.

Eli tämmösii jarruja meillä on vielä siellä taustalla. Ja tää mun mielestä ei pelkästään uhkaa ilmastotoimia, tehokasta ilmastopolitiikkaa, vaan mun mielestä se on myös demokratian vastasta. Että jos hollantilaiset on äänestäny itellensä hallituksen, joka on valmis tämmöseen kunnianhimoiseen ilmastopolitiikkaan, niin sit se hallitus joutuu pelätä jotain tässä tapauksessa vielä suomalaist yhtiö, joka tulee uhkailemaan niitä miljardilaskulla, jos he kehtaavat tehdä niin kuin he kansalaisille vaaleissa lupasivat.

Lumi Ketola: Kiitos molemmille näistä vastauksista, olivat hyvin valaisevia. Ja tässä olikin sitten meidän keskustelu tältä erää. Oli ihan mahtavaa, että olitte molemmat mukana. Kiitos Minna Halme -

Minna Halme: Kiitos, oli hauska keskustella.

Lumi Ketola: Ja kiitos Silvia Modig.

Silvia Modig: Kiitos paljon. Kiitos et sain olla mukana.

[musiikkia]

Lumi Ketola: Huh, tässä keskustelussa tuli esiin tosi paljon asioita, joita mä en ollut koskaan ajatellut tai joita mä en ollut ees tiennyt. Mulle uusimpana ja mielenpainuvimpana asiana jäi mieleen noi tahot ja rakenteet, jotka hidastaa uudistusten tekemistä.

Keskustelu kestävästä talouskasvusta jatkuu Aallon Instagramissa. Ja jos haluat äänesi kuuluville EU:ssa, kerro mielipiteesi yhdessä.eu-nettisivuilla. Kiitos tästä jaksosta ja näkemisiin.

[musiikkia]